

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 18 nr. 2

Generalforsamling

Foreningen for kirkegårdskultur afholdt sin ordinære generalforsamling i Odense den 11. maj 1953 med dagsorden i henhold til lovene.

Foreningens formand, stiftsprovst *Carl Bay*, Ålborg, aflagde beretning for året 1952—53, hvoraf det fremgik, at man i årets løb med held havde arbejdet på at få stabiliseret foreningens økonomi.

I beretningen omtalte formanden bl. a., at der var tilstillet landets provster en skrivelse med oplysninger om anvendeligheden af foreningens kirkegårdsprotokol, og til orientering var skrivelserne bilagt løbende af protokollen. Foreningen havde i årets løb udgivet et praktisk gravstedsbrev i enkel udformning og understyr. Det var tanken, at man senere ville udsende et lille hefte, der både indeholdt et gravstedsbrev og et kirkegårdsregulativ. Efter modtagelsen af den nye kgl. anordning for kirkegårde af 20. april 1953 arbejdede foreningen med at udgive anordningen i lighed med de publicationer, som tidligere er udarbejdet fra foreningens side. Endvidere omtaltes muligheden for at optrykke de samlede regler for ligbrænding, når ministeriets forventede regulativ for ligbrænding er modtaget.

Foreningens reviderede regnskab godkendes.

Det fremsatte forslag om kontingentforhøjelse vedtoges, idet forretningsudvalget samtidig bemyndigedes til at udarbejde eventuelle regler, hvorefter der kunne ydes en ensartet rabat til de menighedsråd, som til hvert af sine medlemmer tegner sig for et eksemplar af foreningens blad.

Til foreningens bestyrelse genvalgtes: stenhuggermester *C. Hansen Glem*, Herning, landsretssagfører *H. F. Jegsen*, Haderslev, menighedsrådsformand *Vilh. Nielsen*, Næstved, kirkegårdsinspektør *Hans Rønø*, Roskilde, og havearkitekt *Johannes Tholle*, København F.

Mødestedet for næste års generalforsamling blev fastlagt til Roskilde stift.

Efter en andagt i Odense Domkirke ved biskop *H. Øllgaard* samledes deltagerne til en udflugt, hvortil foreningen var inviteret af Odense kirkegårdsudvalg. Odense assistenskirkegårds såvel ældre som nyere afdelinger blev lærerigt forevist af kirkegårdsinspektør *O. Raahauge-Askegaard*, ligesom det nye kirkegårdskapel, hvis tekniske indretninger sikkert er landets mest gennemarbejdede, blev grundigt studeret af deltagerne. Efter et kaffebord

i Fruens Bøge gik turen til den gamle kirke og den idylliske kirkegård i Dalum, og derfra videre til den nyanlagte Korsløkke kirkegård.

Ved foreningens foredragsaften samme dag talte kirkegårdsinspektør *Hans Rønø* om „Kirkegården — kirkens have“, og landsretssagfører *Jegsen* om „Kirkegårdenes forvaltningsmæssige problemer“. Begge foredrag var interessant tilknyttet den nye kgl. anordnings bestemmelser, og der blev fra mødedeltagerne rettet adskillige spørgsmål, som beviste anordningens store betydning for vor kirkegårdskultur i årene fremover.

Volmer Rud Nielsen.

Regnskab for 1952-53

INDTÆGTER:

Kassebeholdning 1. april 1952	kr.	458,35
Kontingenter	„	6255,00
Tilskud:		
Kirkeministeriet	1000,00	
Landbrugslotteriet	1000,00	
Præsteforeningen	200,00	„ 2200,00
Forlagsvirksomhed	„	28,59
Renter	„	10,77
		kr. 8952,71

UDGIFTER:

Kontorhold	kr.	1087,39
Tryksager	„	52,69
Vore Kirkegårde	„	5541,87
Møder	„	1652,88
Blomster	„	31,50
Diverse	„	327,20
Kassebeholdning, 31. marts 1953	„	259,18
		kr. 8952,71

Horsens, d. 4. april 1953.

Volmer Rud Nielsen.

Regnskabet med tilhørende bilag er gennemgået efter kassebogen, og der er intet fundet at bemærke. Kassebeholdningen er ved årets slutning til stede.

København d. 20. april 1953.

P. F. Jensen. *Falmer Nielsen.*

Nye medlemmer

Afdeling A.

- 161. Skelby menighedsråd pr. Fiskebæk.
- 162. Nebel menighedsråd pr. Tvingstrup.

Afdeling C.

- 996. Kirkegårdsgartner Pilegaard Hansen, Brande.
- 997. Murermester J. Andersen, Brande.
- 998. Graver Sørensen, Vissenbjerg pr. Brad.
- 999. Graver C. Clausen, Nørre Aaby.

Afdeling D.

- 129. Hagearkitekt Karen Reistad, Alnabru, Norge.

Kirkegårdsmøder

Den 11. maj afholdt *foreningen for kirkegårdskultur* sin årlige, ordinære generalforsamling i Odense, således som det fremgår af referatet s. 9. Dagen efter holdtes et plenarmøde i samme by i det af provsteforeningen nedsatte *samarbejdsudvalg* (tillægss. 1—2); udvalget har ikke tilendebragt sit arbejde, og noget referat, endsige nogen publikation, fra udvalget foreligger ikke for os.

Kirkegårdssektionen af *fællesrådet for havekultur og landskabsgartneri* afholdt møde d. 15. april til drøftelse af ændringsforslag til det i 6. korrektur værende arbejde om en ny kongelig anordning om kirkegårde; den 16. var man i kirkeministeriet med sådanne ændringsforslag, som det fandtes opportunt at stille på det daværende tidspunkt, og den 20. stadfæstede anordningen af kongen. Adskillige af de i fællesrådet tidligere udarbejdede forslag findes medtaget og derunder også flere af de i den 11. time indleverede. Om anordningen se iøvrigt hovednumret s. 9 ff.

Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare har varslet deres årsmøde, som kaldes kongres, til 4.—6. august i Gävle, og *foreningen af kirkegårdsinspektører m. v. i Danmark* til d. 14.—17. sept. på Hindsgavl. Endelig kan udover dette om nordiske møder anføre, at den 25. 2. 53 holdt *Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal* sit årsmøde i Bonn.

Den internationale havebrugsudstilling i Hamborg

Udstillingen åbnede 30. april og omfatter 15 lande, deriblandt Danmark. Besøgende har skildret den i overstrømmende vendinger og erklærer, at der endnu aldrig er set noget så betagende, samt at man næppe een gang til i sit liv får en sådan oplevelse. Den 11. 7. åbnedes en særudstilling af planer, modeller og fotos under mottoet *Hilfe durch Grün*, hvortil *fællesrådet for havekultur og landskabsgartneri* har fremskaffet et betydeligt materiale fra danske byer, og hvor der også vil være lejlighed til at studere kirkegårdskultur etc. Besøget på udstillingen er enormt — på godt 4 uger havde det allerede passeret een million.

Kirkegårdens formproblem.

Ifølge referatet af det 17. byplanmøde udtalte arkitekt *Vilhelm Lauritzen* i en diskussion følgende, som vi gengiver uden kommentarer og uden at tage parti i spørgsmålet:

Vore kirkegårde forvaltes af menighedsrådene, som har det fulde ansvar. Det giver visse steder

udmærkede resultater, når de søger den rigtige hjælp. Andre steder kniber det. Når et menighedsråd har fundet ud af, at en kirkegård kan anlægges sådan og sådan, sender det planen videre, og den havner hos kirkeministeriet, men ingen steder har man ansvaret for, hvordan kirkegården bliver. Derved opstår en alvorlig fare for, at vore kirkegårde bliver mishandlet eller forsomt. I kirkeministeriet vil man ikke interessere sig for den side af sagen, eller man føler ikke noget ansvar i den retning. Man kan kun se på det konstruktive, men ikke på haveanlægget...

FRA DANSKE DAGBLADE

$\frac{1}{3}$ (Randers Dagbl.): Udvalgt af Tøstrup kgd. vil foregå snarest i henhold til licitation (havearkitekt *Emil Böttiger*).

$\frac{1}{3}$ (Fyns Stiftstid.): Der reguleres på Odense assistenskirkegård (inspektør *O. Raahauge-Askegaard*).

$\frac{2}{3}$ (Jydske Tid.): Arbejdet med udbygning af Sønderborg Ny kgd. skrider rask frem (havearkitekt *Johannes Tholle*, stadsingeniør *Holm-Petersen*).

$\frac{2}{3}$ (Sorø Amtstid.): Dræningen af Finderup kgd.s udv. udføres af firmaet *Kalsmose* (havearkitekt *Breinholt Nielsen*).

$\frac{2}{3}$ (Roskilde Tid.): Der drøftes krematorieplaner for Roskilde.

$\frac{2}{3}$ (Socialdemokraten): Samarbejde mellem København og Tårnby om kgd. på Vestamager?

$\frac{2}{3}$ (Ålborg Stiftstid.): Ålborg Østre kgd. ventes at være færdig til sommer (stadsgartner *Wendelboe Nielsen*).

$\frac{3}{4}$ (Grenå Folketid.): Udvalgt af Ebeltoft kgd. vil give plads for 1221 grave (havearkitekt *J. Arevad-Jacobsen*).

$\frac{3}{4}$ (Fr.borg Amtstid.): Præstbrovej er lukket mellem den Gamle og Nye kgd. i Gladsaxe, da de to kgd. skal lægges sammen (havearkitekt *Eigil Kiær*).

$\frac{1}{4}$ (Skive Folkebl.): Skive kgd. er under udvidelse ved murermester *Peter Sørensen* (havearkitekt *C. Th. Sørensen*).

$\frac{1}{4}$ (Roskilde Dagbl.): Glostrups ny kgd. anlægges i Herstederne og bliver på ca. 4 ha (inspektør *Sv. Hansen*).

$\frac{1}{4}$ (Randers Soc. Dem.): Krematoriebyggeriet i Randers sættes i gang (stadsarkitekt *Aksel Petersen*).

$\frac{1}{4}$ (Fyns Tid.): Da kirkerne henlås som ruiner og kirkegårdene under fæfod (*Louis P. Jensen*).

$\frac{1}{4}$ (Skive Soc. Dem.): Lem kgd. udvalgt med 200 gravsteder.

$\frac{1}{4}$ (Nordsjæll. Venstrebl.): Kgd.sudvidelsen i

Frederikssund er sat i gang (havearkitekt *Johannes Tholle*; anlægsgartner *H. Toxværd*).

$\frac{18}{4}$ (Vestkysten): En gravhøj og et kirkedige (*N. Thomsen*).

$\frac{18}{4}$ (Demokraten): Licitationen over ny kgd. i Holme. Gartnerarbejdet: *L. Kolding*, Skåde, 26.553 kr., gartner *Sørensen*, Holmevej, 22.518 kr. Tømrerarbejdet: *A. Rasmussen*, Holme, 5451 kr., *Holm Christensen*, Tranbjerg, 5235 kr. Smedearbejdet: *A. Meldgaard*, Holme, 4590 kr., *S. Jensen*, Tranbjerg, 4559 kr.

$\frac{25}{4}$ (Aarhus Stiftstid.): Arbejdet med Holme kgd. er overdraget anlægsgartner *S. M. Sørensen*.

$\frac{27}{4}$ (Vordingborg Dagbl.): De tyske grave ved Kastrup kirke.

$\frac{28}{4}$ (Fyns Social-Demokrat) m. fl. bl.: *Foreningen for kirkegårds-kulturs generalforsamling*.

$\frac{28}{4}$ (Korsør Avis): Licitation over arb. med udv. af Finderup kgd. Anlægsgartner *Kjul*, Allerød, 20.596 kr. (heri ikke indbefattet indhegning), *Villy Snerling*, Slagelse, og *Poul Petersen*, Skovvej, Høng, 35.363 kr. og anlægsgartner *Hovgaard Andreasen*, Sorø, 26.300 kr. Desuden havde Ringer *Carl Nielsen*, Finderup, givet tilbud på arbejdet ved en underafdeling lydende på 3275 kr. Det vedtoges at overdrage arbejdet til gartner *Kjul* og påbegynde det snarest muligt.

$\frac{11}{6}$ (Fyns Stiftstid.) m. fl.: Kirkegårds-kulturen interesserer mange. Referat af Ffk.s generalforsamling.

$\frac{12}{6}$ (Sydsjæll.): Den ny kgd. i Karrebæk (havearkitekt *Georg Boye*).

$\frac{13}{6}$ (Ærø Folkebl.): Omlægning af Marstal Gamle kgd. i fuld gang (havearkitekt *Johannes Tholle*; gartnerne *Jensen* og *Nissen*).

$\frac{13}{6}$ (Vendsyssels Tid.): Bangsbostrands kgd. nærmer sig løsningen (stadsingeniøren).

$\frac{15}{4}$ (Venstres Folkebl.): Nordrup kgd. skal reguleres.

$\frac{15}{4}$ (Venstres Folkebl.): Om kgd. (foredrag af havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{21}{6}$ (Vestkysten): Indgangsportaler til kgd.

$\frac{21}{6}$ (Vestkysten): Er vore kgd. anlagt efter en bestemt enhed? (af *T. Kragelund*).

$\frac{20}{6}$ (Sydfyn): Brug for mindre kgd.s-plads i Svendborg p. gr. af ligbrændingens vækst.

$\frac{20}{6}$ (Vestkysten): Kgd.s stengærder må her efter ikke flyttes (iflg. ny kgl. anordning).

$\frac{28}{6}$ (Vejlø Amts Folkebl.): Det ny kgd.s-kapel på Gadbjerg kgd. indvies søndag (arkitekt, m. a. a. *Minor Plum Tholle*); ligeså kirkegårds-udvidelsen (havearkitekt *Johannes Tholle*).

FRA NORSKE DAGBLADE

$\frac{4}{2}$ (Hjørdalens Bl.): Hekker m. v. skal fjernes på Værnæs kgd.

$\frac{12}{2}$ (Adresseavisen): Utv. av Åfjord kgd.

$\frac{13}{2}$ (Stavangeren): Der utlægges prøvefelt af grave på kgd. i Sandnes.

$\frac{21}{2}$ (Rigsaker Bl.): Planen for utv. av Brumundal kgd. er oversendt til kirke departementet.

$\frac{9}{3}$ (Sandefjord Bl.): Det nye kgd.s-areale i Sander byr på enestående muligheter. Betænkning fra kirkegårds-konsulenten (*K. Reistad*).

$\frac{12}{3}$ (Stavangeren): Debatt om kgd. i Nærbø herredstyre.

$\frac{25}{3}$ (Tvedestrandsposten): Utv. av Dypvåg kgd.

$\frac{31}{3}$ (Haugesunds Avis): Stangeland heradstyre går med på utv. av kgd. i Kopervik.

FRA SVENSKA DAGBLADE

$\frac{16}{3}$ (Mora Tidn.): Krematoriet i Mora påbörjat.

$\frac{25}{3}$ (Motåla Tidn.): Förslag til ny krematorium i Motåla fremlagt.

$\frac{29}{4}$ (Norra Västerbotten): Arkitekttävlan utlyst om krematorium i Skellefteå.

FRA TIDSSKRIFTERNE

American Cemetery febr.: Informal Discussions featured at ACA Educational conference. Restwood — a peaceful Haven in the Hills of West Virginia. New State Cemetery Law proposed for Iowa. The months report on cemetery Vandalism. Monument Institute organized at Cleveland Convention. — Marts: Moravian cemetery to hold 181st. Easter Sunrise Service. New York's seven Week Gravedigger's strike ends. Forest Lawn — the Fruit of Vision and Wise Planning. Single Grave Section can contribute to the Cemetery's Beauty (*Ray F. Wyrick*). Graves Registration Service is a Job for trained Technicians. Cemetery Practices under Swiss Government Operation. — April: The Story of Montreal's Century-Old Mount Royal. Proposed Law would bar "Package Deals" in New York. Reverence for Cremated Remains.

Der Naturstein: nr. 4: Erhalten und Erneuern in der Denkmalpflege (*Rudolf Esterer*). Nr. 5: Das Problem der Ordnung auf dem Friedhof (Eine Lebensfrage aller Grabmalschaffenden). Grabmalausstellung in Düsseldorf.

Garten und Landschaft nr. 5: Friedhof und Denkmal (referat af møde 25. 2.).

Gartner-Tidende nr. 20: Den nye anordning for kirkegårde er udsendt (*Johannes Tholle*).

IGNIS nr. 4: Kring 1952 års eldbeg.siffror. Bör askan bevaras för alltid? Pietet kring urnans nedsättning. — Nr. 5: Kyrkan och eldbeg.

En engelsk biskop om eldbeg. Eldbeg. i Norge (af kirkeværgen *Ludvig Hansen*). Ytterligere om de årlige kyrkogårdsomkostningerne.

Landsbygraveren nr. 4: Arbejdet i maj. De gamle gravere og de nye (provst *Emil Steenvinkel*). Kirkegården (*Chr. Larsen*). Nr. 5: Turisttiden. Til hr. provst Steenvinkel (af *August Hansen*). De gamle gravere (*Chr. Jeppesen*). Service på vore kirkegårde (af *H. D. Ørsted-Hansen*).

Menighedsrådenes blad nr. 4: Kirkegårdens stilling i nutiden. Et bidrag til belysning af en række kirkegårdsproblemer (af *Emil Böttiger*).

Pharos nr. 2: The 64th Crematorium, opened at Gloucester. The official ann. Cremation conference. Southens-on-Sea Crematorium dedicated (the 65.). Gramophone records for the Crematorium (*J. A. Barry*). The 66th. Crematorium, dedicated at Dunkinfield. A Garden in Dockland. The GEC Electric Cremation Furnace.

Stenhuggertidende nr. 5: En strid om testamente (vedr. gravstedsret).

Steinmetz und Bildhaver nr. 2: Gewissensfragen bei der Grabmalgestaltung (*Erich Kuhn*). Grabmale aus „Kunststein“: Grabmale aus Naturstein. Feldzug gegen steinerne Grabkreuze? Ausstellung von Grabsteinen in London. —

Nr. 3: Idee und Gestaltung (Gravmæler). Grabmale in Holland. Rechtsnatur von Friedhofsordnung. Würdige Form der Totenbeerdigung. — Nr. 4: Zur Klärung einiger Hauptfragen der Grabmalgestaltung (*F. Kretschmer*). Grabmale aus „Kunststein“. — Nr. 5: Fortschrittliche Friedhofaufbau in Schleswig-Holstein (*Franz Tempich*). Ehrenfelder für Soldaten- und Bombenopfer. (*Karl von Schierstedt*). Gegen das Hausieren mit Grabsteinen.

Vor Viden nr. 91: Træk af oldtidslivet (gravfund fra vikingetiden; *Therkel Mathiassen*). Nr. 93: Kurkanen ved Pazirik; en gravhøj i Sibirien fortæller historie (*Will. Saxtorph*).

BOGANMELDELSER

Imperial War Graves Commission. Thirty-third annual report. 8°, 48 s. plus illustr. London 1953. 2s 6d net.

Det fremgår af beretningen, at med rejsning af the Cross of Sacrifice i Åbenrå er man færdig med kommissionens arbejde i Danmark. Noget lignende siges om forholdene i Norge og Sverige. Heftet bringer bl. de mange gode illustrationer også et billede fra krigskirkegården i Tromsø.

Else Dahl: Kyrkogårdar och minnesvårdar;

fol. 227—46; særtryk af Karlstad stift i ord och bild. Idun 1952.

Professorinden fortæller fra Värmland og Dalsland, der tilsammen danner Karlstad stift, om gamle dages kirkegårdsforhold og nutidens — af det sidste ikke mindst om Karlskogas, der tidligere er udførlig omtalt i VK (se XVII s. 38 ff.). Endvidere findes bl. a. en plan af Värmskogs kyrkogård (af *Edvard Jacobsen*).

Nordiska Museets Handlingar: 1. Smidda Järnkors på Ekshärads kyrkogård, fol. 54 s., Stockholm 1932.

Skønt 21 år gammel skal vi ikke undlade at vie denne første publikation af Nordiska Museet nogle linjer, da den nok er værd at stifte bekendtskab med for dem, der interesserer sig for gamle dages gravmæler — og fornyelse af nutidens typer. Heftet rummer 115 illustrationer, der er udført af *Oscar Jonsson* samt en tekst af *Brynolf Hellner*. Når den pågældende kirkegård er valgt som udgangspunkt for en undersøgelse af jerngravmælerne, er det, fordi den skal være den kirkegård i Sverige, der rummer de fleste jernkors; ved undersøgelsen var der over 200, og det meddeles, hvor omsorgsfuldt man har taget sig af ellers forglemte og forsømte mindesmærker. Kirkegården ligger i Värmland. Billederne viser mange festlige typer i fotos og tegninger.

Hørsholm planteskole. Det nye smukke katalog indeholder både stedsegrønt og løvfældende og stauder m. m., ikke mindst for kirkegårde, samt *Wanschers* blomsterfarvekort, hvis tal dog ikke er brugt under blomsterfarveangivelserne.

Dansk ligbrændingsforening. Beretning for året 1952. 8°, 78 s., Kbh. 1953.

Af beretningen fremgår det, at foreningen atter har haft en betydelig fremgang. Brændingsprocenten er nu 22,2 for det ganske land og er højest på Frederiksberg med 58,3. I Åbenrå er indviet et nyt krematorium. Der bringes billeder fra fællesgraven på Sundby kirkegård, urnelunden i Svendborg og urnekirkegården i Køge.

James W. R. Adams: Modern Town & Country. Planning. 8°, 234 s., London 1952, 42 s. net.

Første udgave af denne udkom ved faderen til nærværende forfatter, og forordet til denne (1932) findes trykt. Bogen har som undertitel: en historisk skildring og introduktion til studie af lov og praksis i modernet by- og landsplanlægning i Storbritannien, og den rummer et væld af oplysninger, som har stor værdi også uden for dette rige, der har lært os så meget.